

UDK 657.6:006.42(497.6 RS)

ORIGINALNI NAUČNI RAD

DOI: 10.7251/FIN2201003R

Siniša Rajković*

Međuzavisnost funkcije interne revizije i kvaliteta finansijskog izvještavanja: empirijsko istraživanje u Republici Srpskoj

Interdependence of the internal audit function and the quality of financial reporting: empirical research in the Republic of Srpska

Rezime

Interna revizija nastala je kao potreba savremenog upravljanja i rukovođenja preduzećem, a njena uloga i značaj sve više dolaze do izražaja kada je riječ o kontroli i nadzoru poslovanja. U ovom radu sprovedli smo empirijsko istraživanje na uzorku od 400 izvještajnih entiteta u Republici Srpskoj za period 2016–2019, s ciljem ispitivanja međuzavisnosti funkcije interne revizije, s jedne strane, i kvaliteta finansijskog izvještavanja, s druge strane. Naime, neka ranija istraživanja pokazala su da su izvještajni entiteti koji nemaju uspostavljenu funkciju interne revizije te ne vrše interne kontrole više podložni manipulaciji finansijskim izvještajima i upravljanju zaradom.

Rezultati do kojih smo došli pokazali su da između postojanja funkcije interne revizije i konačnog mišljenja nezavisnog revizora (kao mjere kvaliteta finansijskog izvještavanja) postoji pozitivna i statistički značajna veza za nivo značajnosti od 0.05 ($rs = .062$, $p = 0.013$, što je manje od 0.05). Drugim riječima, postojanje i adekvatnost funkcije interne revizije u privrednom društvu statistički značajno pozitivno utiče na kvalitet finansijskog izvještavanja. Takođe, kvalitativno empirijsko istraživanje koje smo sprovedli na uzorku od 603 ispitanika pokazalo je da 67,2% (405) ispitanika smatra da postojanje efikasnih sistema internih kontrola i revizije u izvještajnim entitetima pozitivno utiče na smanjenje prakse kreativnog računovodstva i lažiranja finansijskih izvještaja, a samim tim i na unapređenje kvaliteta finansijskog izvještavanja. Nalazi do kojih smo došli ukazali su, takođe, na potrebu unapređenja i podizanja kvaliteta kako interne, tako i eksterne revizije.

Ključne riječi: interna revizija, kvalitet finansijskog izvještavanja, kvalifikovano i nekvalifikovano revizorsko mišljenje, Spearmanov koeficijent korelacije, Likertova skala.

Abstract

Internal audit arose as a need for modern company management and governance, and its role and importance are increasingly becoming apparent when it comes to control and supervision of business. In this paper, we conducted an empirical study on a sample of 400 reporting entities in the Republic of Srpska for the period 2016-2019 with the aim of examining the interdependence of the internal audit function on the one hand, and the quality of financial reporting on the other. Namely, some previous research has shown that reporting entities that do not have an appointed internal audit function and do not perform internal controls are more susceptible to manipulation of financial statements and earnings management.

The results we obtained showed that there is a positive and statistically significant relationship between the existence of the internal audit function and the final opinion of the independent auditor (as a measure of the quality of financial reporting) for the level of statistical significance of 0.05 ($rs = .062$, $p=0.013$ which is less than 0.05). In other words, the existence and adequacy of the internal audit function in a company has a statistically significant positive effect on the quality of financial reporting. Also, qualitative empirical research conducted on a sample of 603 respondents showed that 67.2% (405) respondents believe that the existence of effective systems of internal controls and audits in reporting entities, has a positive effect on reducing the practice of creative accounting and falsification of financial statements and thus improving the quality of financial reporting. The findings also indicated the need to improve and raise the quality of both internal and external audit.

Keywords: internal audit, quality of financial reporting, qualified and unqualified audit opinion, Spearman correlation coefficient, Likert scale

* Savez računovođa i revizora Republike Srpske, e-mail: sinisa.rajkovic@srrrs.org

UVOD

Kada je riječ o internoj kontroli i reviziji, istraživanje najvećeg svjetskog udruženja forenzičkih računovođa ACFE (Association of Certified Fraud Examiners) pokazalo je da su izvještajni entiteti koji nemaju uspostavljenu funkciju interne revizije i ne vrše internu kontrolu više podložni manipulaciji finansijskim izvještajima i upravljanju zaradom. Naime, prema godišnjem izvještaju Udruženja forenzičkih računovođa (Association of Certified Fraud Examiners, 2014), lažiranje finansijskih izvještaja je, sa učešćem od 9%, bilo jedan od tri najčešća načina prevare. Procentualno možda nije najzastupljeni, ali se pokazalo da je lažiranje finansijskih izvještaja najštetniji vid prevare kada se pogledaju iznosi prouzrokovane štete.

Pregledom relevantne literature ustanovili smo da postoji mnogo empirijskih istraživanja koja ukazuju na to da je lažiranje finansijskih izvještaja posljedica nedostatka efikasnih internih revizija i kontrola i da se najteže otkriva, posebno u izvještajnim entitetima koji ne koriste usluge nezavisnih revizora ili računovodstvenih forenzičara. Rezultati ranije sprovedenih istraživanja ukazuju na to da kvalitetna eksterna revizija i postojanje efikasnih sistema internih revizija i kontrola daju značajan doprinos podizanju kvaliteta finansijskih izvještaja.

Kvalitativno istraživanje koje je sproveo Hoscho (Hoscho, N., et al., 2013) primjenom anketnog upitnika i intervjuja menadžera pružilo je dokaz da interna revizija pomaže kontrolnom i nadzornom okruženju kod otkrivanja prevara. Takođe, mnogi relevantni autori saglasni su da je unapređenje kvaliteta finansijskog izvještavanja rezultat uspostavljanja adekvatnog i efikasnog sistema interne revizije i kontrole u izvještajnim entitetima (Prawitt, Smith & Wood, 2009; Lin et al., 2011; Johl et al., 2013; Cohen & Sayag, 2010; Aghghaleh, F. Sh., et al., 2014), koji, kroz proces otkrivanja nedostataka, analiziranja uzroka i predlaganja mjera za otklanjanje otkrivenih nedostataka kontinuirano doprinosi poboljšanju poslovnih procesa u preduzeću.

S tim u vezi, u radu smo nastojali da ispitamo važnost funkcije interne revizije u Republici Srpskoj te njenu sposobnost da doprinese kvalitetnijem finansijskom izvještavanju.

Fokus ovog istraživačkog rada biće problem sagledavanja međuzavisnosti funkcije interne revizije, s jedne strane, i kvaliteta i pouzdanosti finansijskog izvještavanja, s druge strane. Iako je ova oblast i problematika izuzetno aktuelna u svijetu i iako se odgovor na prethodno definisani problem čini jednostavnim, do sada su sprovedena samo malobrojna istraživanja u zemljama bivše Jugoslavije, dok prema dosadašnjim saznanjima ne postoji niti jedno značajnije istraživanje koje je sprovedeno u našoj zemlji ili okruženju, a koje dovodi u spregu, odnosno korelaciju, funkciju interne revizije i kvalitet finansijskog izvještavanja na način kako je to urađeno u ovom radu.

U nastavku rada, fokus je na metodološkom pristupu istraživanja u kojem je ilustrovana operacionalizacija zavisne i nezavisne varijable. Nakon toga, prikazani su empirijski rezultati i nalazi do kojih se došlo kombinacijom kvantitativne i kvalitativne metodologije naučnog istraživanja. Posljednji dio rada posvećen je diskusiji i interpretaciji dobijenih rezultata te zaključnim razmatranjima.

1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se ispitala korelacija između funkcije interne revizije (nezavisna varijabla) i kvaliteta finansijskog izvještavanja (zavisna varijabla), neophodno je definisati indikatore i pokazatelje obje kva-

litativne varijable kako bi se ispitalo postojanje pozitivne/negativne korelacije između njih.

Kada je riječ o funkciji interne revizije kao nezavisne varijable, radi se o binarnoj, tj. dihotomnoj varijabli, kod koje će nam indikator biti zastupljenost odnosno prisutnost odjeljenja interne revizije / odbora za reviziju u privrednim društvima (0 = ima internu reviziju / odbor za reviziju, 1 = nema interne revizije / odbora za reviziju). Riječju, sagledaćemo da li u izvještajnim entitetima postoji ili ne postoji uspostavljena funkcija interne revizije i kontrole ili odbor za reviziju.

Kada je riječ o kvalitetu finansijskog izvještavanja (zavisnoj varijabli), neki univerzalni pokazatelj ne postoji. S obzirom na to da investitori i povjerioci nemaju povjerenja i ne očekuju da će uprava preduzeća zauzeti nepristrasan i objektivni stav prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja, veliku ulogu igra nezavisno i stručno mišljenje revizora. Revizija finansijskih izvještaja smanjuje i ublažava informacionu asimetriju, pomaže u otkrivanju i otklanjanju nepravilnosti i grešaka, i preventivno djeluje na odvratanje od kreativnog računovodstva i lažiranja finansijskih izvještaja. Na taj način, predstavlja sastavni dio savremenog finansijskog izvještavanja. Mnoga ranija istraživanja pokazala su da investitori uzimaju u obzir mišljenje nezavisnog revizora o kvalitetu finansijskih izvještaja prilikom donošenja investicionih odluka (Firth, 1978; Chow & Rice, 1982; Dopuch et al., 1986; Chen et al., 2000). Modifikovano (kvalifikovano) revizorsko mišljenje jeste prvi indikator slabog kvaliteta finansijskog izvještavanja, pod pretpostavkom da je kvalitet revizije konstantan. S tim u vezi, kvalitet finansijskih izvještaja kao zavisnu varijablu (koja je u našem slučaju takođe dihotomna, odnosno binarna), posmatračemo kroz prizmu eksterne revizije tih izvještaja s posebnom pažnjom na modifikovana (kvalifikovana) mišljenja nezavisnih revizora. Imajući u vidu da je kvalitet revizije veoma važna dimenzija kvaliteta finansijskog izvještavanja, za potrebe ovog rada pretpostavićemo da je kvalitet eksterne revizije, kao i kvalitet funkcije interne revizije i odbora za reviziju, na zadovoljavajućem nivou i da je konstantan (nepromjenljiv).

Ipak, neka prethodna istraživanja u Republici Srpskoj (Kondić i Poljašević, 2015) pokazala su da revizori često skreću pažnju na neadekvatna pitanja (pitanja koja nisu u skladu sa Međunarodnim standardima revizije), odnosno na pitanja koja nisu fer prezentovana ili objelodanjena, te koja bi, u zavisnosti od materijalnosti, mogla dovesti i do modifikovanog mišljenja. Iz tog razloga odlučili smo da pozitivna mišljenja sa skretanjem pažnje ispitujemo u istoj grupi sa modifikovanim (kvalifikovanim) mišljenjima.

Korelaciju dobijenih indikatora (pokazatelja) zavisne i nezavisne varijable ispitaćemo pomoću Spearmanovog koeficijenta korelacije kako bismo utvrdili postojanje pozitivne/negativne korelacije. Kako bismo provjerili rezultate do kojih smo došli kvantitativnom analizom, upoređićemo ih i sa nalazima kvalitativnog istraživanja sprovedenog putem anketnog upitnika na uzorku od 603 ispitanika (računovođe i revizori) u 11 gradova u Republici Srpskoj, gdje ćemo stavove ispitanika prikazati pomoću Likertove skale. Dobijene rezultate ilustrićemo u nastavku rada.

2. EMPIRIJSKI REZULTATI

Kako bismo utvrdili postojanje korelacije između funkcije interne revizije i kvaliteta finansijskog izvještavanja, koristili smo mješoviti uzorak od 400 izvještajnih entiteta za period 2016–2019. godine. Za iste izvještajne entitete, za navedeni period, prikupili smo podatke o vrstama revizorskih mišljenja, kao i podatke o postojanju/nepostojanju funkcije interne revizije i odbora za reviziju.

INTRODUCTION

When it comes to internal control and audit, the research of the world's largest association of forensic accountants ACFE (Association of Certified Fraud Examiners) showed that reporting entities that do not have an appointed internal audit function and do not perform internal control are more susceptible to financial reporting manipulation and earnings management. Namely, according to the annual report of the Association of Certified Fraud Examiners (Association of Certified Fraud Examiners, 2014), falsifying financial reports with a share of 9% was one of the three most common ways of fraud. The percentage may not be the most represented, but it has been shown that falsifying financial reports is the most harmful form of fraud when looking at the amount of damage caused.

A review of the relevant literature has shown that there is a lot of empirical research that indicates that falsification of financial statements is due to a lack of effective internal audits and controls and is the most difficult to detect, especially in reporting entities that do not use the services of independent auditors or accounting forensics. That is, the results of previous research indicate that quality external audit and the existence of effective systems of internal audit and control make a significant contribution to increasing the quality of financial statements.

Qualitative research conducted by Hoscho (Hoscho, N. et al. 2013) using a questionnaire and manager interviews provided evidence that internal audit helps the control and supervisory environment in detecting fraud. Also, many relevant authors agree that improving the quality of financial reporting is the result of appointing an adequate and efficient system of internal audit and control in reporting entities (Prawitt, Smith and Wood 2009; Lin et al. 2011; Johl et al. 2013; Cohen & Sayag 2010; Aghghaleh F. Sh. et al. 2014) which through the process of detecting deficiencies, analyzing the causes and proposing measures to eliminate the identified deficiencies continuously contributes to the improvement of business processes in the company.

In this regard, we sought to examine the importance of the internal audit function in the Republika Srpska and its ability to contribute to better financial reporting.

The focus of this research will be the problem of understanding the interdependence of the internal audit function on the one hand and the quality and assertiveness of financial reporting, on the other hand. Although this area and issue is extremely current in the world and although the answer to the previously defined problem seems simple, so far only a few studies have been conducted in the countries of former Yugoslavia, while to date there is no significant research conducted in our country or environment, which bring together, ie correlate, the function of internal audit and the quality of financial reporting in the way it is done in this paper.

In the following, the focus is on the methodological approach of the research, which illustrates the operationalization of the dependent and independent variables. After that, the empirical results and findings presented by a combination of quantitative and qualitative methodology of scientific research are presented. The last part of the paper is dedicated to the discussion and interpretation of the obtained results and concluding remarks.

1. RESEARCH METHODOLOGY

In order to examine the correlation between the internal audit function (independent variable) and the quality of financial reporting (dependent variable), it is necessary to define indicators of both

qualitative variables in order to examine the existence of positive/negative correlation between them.

When it comes to the function of internal audit as an independent variable, it is a binary, ie. dichotomous variable in which the indicator will be the representation or presence of the internal audit department/audit committee in companies (0 = has an internal audit/audit committee, 1 = no internal audit/audit committee). In short, we will consider whether or not there is an appointed internal audit and control function or audit committee in the reporting entities.

When it comes to the quality of financial reporting (dependent variables), there is no universal indicator. Given that investors and creditors do not have confidence and do not expect the company's management to take an impartial and objective position when compiling financial statements, the independent and professional opinion of the auditor plays an important role. Auditing financial statements reduces and mitigates information asymmetry, helps detect and correct irregularities and errors, and has a preventive effect on deterring creative accounting and falsifying financial statements. In this way, it is an integral part of modern financial reporting. Many previous studies have shown that investors take into account the independent auditor's opinion on the quality of financial statements when making investment decisions (Firth, 1978; Chow i Rice, 1982; Dopuch et al., 1986; Chen et al., 2000). Modified (qualified) audit opinion is the first indicator of poor quality of financial reporting, assuming that the quality of the audit is constant. In this regard, the quality of financial statements as a dependent variable (which in our case is also dichotomous, ie binary), we will observe through the prism of external audit of these reports with special attention to modified (qualified) opinions of independent auditors. Having in mind that the quality of audit is a very important dimension of the quality of financial reporting, for the purposes of this paper we will assume that the quality of external audit, as well as the quality of internal audit function and audit committee is satisfactory and constant.

However, some previous research in Republika Srpska (Kondic, Poljasevic, 2015) has shown that auditors often place emphasis on inadequate matters (matters that are not in line with International Standards on Auditing), that is, on matters that are not fairly presented or disclosed, and which, depending on the materiality, could lead to a modified opinion. For this reason, we decided to examine positive opinions including an emphasis of matter paragraph in the same group with modified (qualified) opinions.

The correlation of the obtained indicators of the dependent and independent variables will be examined using Spearman's correlation coefficient in order to determine the existence of a positive / negative correlation. In order to verify the results obtained by quantitative analysis, we will compare them with the findings of a qualitative survey conducted through a questionnaire on a sample of 603 respondents (accountants and auditors) in 11 cities in Republika Srpska, where we will present respondents' opinions using the Likert scale. We illustrate the obtained results in the continuation of the paper.

2. EMPIRICAL RESULTS

To determine the existence of a correlation between the internal audit function and the quality of financial reporting, we used a mixed sample of 400 reporting entities for the period 2016-2019. For the same reporting entities, for the mentioned period, we collected data on the types of audit opinions, as well as data on the existence/non-existence of the internal audit function and the audit committee.

Članom 320. Zakona o privrednim društvima Republike Srpske propisano je da privredna društva čije akcije kotiraju na službenom

berzanskom tržištu moraju da imaju internu reviziju ili odbor za reviziju. S tim u vezi, struktura našeg uzorka je sljedeća:

Tabela 1. Frekvencija preduzeća prema prisutnosti interne revizije / odbora za reviziju

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ne	320	80.0	80.0	80.0
	Da	80	20.0	20.0	100.0
	Ukupno	400	100.0	100.0	

Kao što je prikazano u tabeli br. 1, 80% privrednih društava koja čine uzorak nemaju uspostavljenu internu reviziju ili imenovan odbor za reviziju, dok 20% preduzeća ima ili odbor za reviziju ili internu reviziju.

Kada je riječ o zavisnoj varijabli, odnosno kvalitetu finansijskog izvještavanja, za privredna društva koja čine uzorak prikupili smo podatak o vrstama revizorskog mišljenja. Pregled izvještajnih entiteta koji čine uzorak prema prisutnosti interne revizije / odbora za reviziju i vrsti revizorskog mišljenja dat je u narednoj tabeli:

Tabela 2. Frekvencija preduzeća prema prisutnosti interne revizije / odbora za reviziju i vrsti revizorskog mišljenja

			Vrsta izdatog mišljenja						Ukupno
			Mišljenje sa rezervom	Mišljenje sa rezervom i skretanjem pažnje	Negativno mišljenje	Pozitivno mišljenje	Pozitivno mišljenje sa skretanjem pažnje	Uzdržava mišljenje	
IR	Ne	Count	68	3	1	168	78	2	320
		% within IR	21.3%	0.9%	0.3%	52.5%	24.4%	0.6%	100.0%
	Da	Count	16	8	0	39	17	0	80
		% within IR	20.0%	10.0%	0.0%	48.8%	21.3%	0.0%	100.0%
Ukupno		Count	84	11	1	207	95	2	400
% within IR			21.0%	2.8%	0.3%	51.7%	23.8%	0.5%	100.0%

U tabeli br. 2. imamo uporedni pregled vrsta revizorskog mišljenja i prisutnosti interne revizije / odbora za reviziju u izvještajnim entitetima. Na osnovu komparacije kvalifikovanih i nekvalifikovanih revizorskih mišljenja i prisustva interne revizije / odbora za reviziju, mogu se izvući zaključci da li prisustvo interne revizije / odbora za reviziju doprinosi boljim revizorskim izvještajima ili ne. Kao što možemo vidjeti, ukupno 71 preduzeće koje je dobilo mišljenje sa rezervom nema uspostavljenu internu reviziju / odbor za reviziju, dok 24 izvještajna entiteta sa mišljenjem sa rezervom imaju ili internu reviziju ili odbor za reviziju. Interesantno je da čak 76,9% izvještajih entiteta koji su dobili pozitivno revizorsko mišljenje ili pozitivno mišljenje sa skretanjem pažnje nema uspostavljenu

internu reviziju / odbor za reviziju, s jedne strane, dok je istu vrstu mišljenja dobilo 71,1% izvještajnih entiteta kod kojih je zabilježeno prisustvo interne revizije / odbora za reviziju. S tim u vezi, ne možemo pronaći značajnu korelaciju između ove dvije veličine. Međutim, kako smo ranije naglasili, neka prethodna istraživanja u Republici Srpskoj (Kondić i Poljašević, 2015) pokazala su da revizori često skreću pažnju na neadekvatna pitanja (pitanja koja nisu u skladu sa Međunarodnim standardima revizije). Iz tog razloga odlučili smo da pozitivna mišljenja sa skretanjem pažnje ispitujemo u istoj grupi sa modifikovanim (kvalifikovanim) mišljenjima, pa s tim u vezi dajemo sljedeću klasifikaciju revizorskih mišljenja:

Tabela 3. Klasifikacija revizorskih mišljenja u dvije grupe

	Observed N	%	Expected N	Residual
Kvalifikovano mišljenje i pozitivno mišljenje sa skretanjem pažnje	193	48.2	200.0	-7.0
Nekvalifikovano mišljenje	207	51.8	200.0	7.0
Ukupno	400	100		

Na kraju, ispitili smo korelaciju između prisustva interne revizije / odbora za reviziju u privrednim društvima, s jedne strane, i konačnog mišljenja nezavisnog revizora (kvalifikovano ili nekvalifikovano), s

druge strane. Za ove potrebe koristili smo Spearmanov koeficijent korelacije, koji nam je pokazao sljedeće:

Tabela 4. Korelacija prisustva interne revizije u privrednim društvima i konačnog mišljenja nezavisne revizije

Correlations			
		IR	Vrsta mišljenja
Spearman's rho	IR	Correlation Coefficient	1.000
		Sig. (2-tailed)	.
		N	1600
	Vrsta mišljenja	Correlation Coefficient	.062*
		Sig. (2-tailed)	.013
		N	1600

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Article 320 of the Law on Companies of the Republic of Srpska stipulates that companies whose shares are listed on the official

stock exchange market must have an internal audit or an audit committee. In this regard, the structure of our sample is as follows:

Table 1: Frequency of companies according to the presence of internal audit/audit committee

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	No	320	80.0	80.0	80.0
	Yes	80	20.0	20.0	100.0
	Total	400	100.0	100.0	

As shown in Table no. 1, 80% of the sample companies do not have an internal audit or an audit committee appointed, while 20% of companies have either an audit or internal audit committee. When it comes to the dependent variable, ie the quality of financial reporting, for the companies that make up the sample, we collected

data on the types of audit opinions. An overview of the reporting entities that make up the sample according to the presence of the internal audit/audit committee and the types of audit opinions is given in the following table:

Table 2: Frequency of the company according to the presence of internal audit/audit committee and types of audit opinion

			Type of audit opinion						Total
			Modified / qualified opinion	Modified opinion including an emphasis of matter paragraph	Adverse opinion	Positive opinion	Positive opinion including an emphasis of matter paragraph	Disclaimer of opinion	
IR	Ne	Count	68	3	1	168	78	2	320
		% within IR	21.3%	0.9%	0.3%	52.5%	24.4%	0.6%	100.0%
	Da	Count	16	8	0	39	17	0	80
		% within IR	20.0%	10.0%	0.0%	48.8%	21.3%	0.0%	100.0%
Ukupno % within IR		Count	84	11	1	207	95	2	400
			21.0%	2.8%	0.3%	51.7%	23.8%	0.5%	100.0%

In Table no. 2 we have a comparative overview of the types of audit opinions and the presence of the internal audit/audit committee in the reporting entities. Based on the comparison of qualified and unqualified audit opinions and the presence of the internal audit/audit committee, conclusions can be drawn as to whether the presence of the internal audit/audit committee contributes to better audit reports or not. As we can see, a total of 71 companies with a qualified opinion do not have an internal audit/audit committee in place, while 24 reporting entities with a qualified opinion have either an internal audit or an audit committee. Interestingly, as many as 76.9% of reporting entities with a positive audit opinion or positive opinion including emphasis of matter paragraph do not have an internal

audit /audit committee appointed on the one hand, while 71.1% of reporting entities with an internal audit/audit committee appointed, received the same type of opinion. In this regard, we cannot find a significant correlation between these two quantities. However, as we have previously pointed out, some previous research in the Republika Srpska (Kondic, Poljasevic, 2015) has shown that auditors often place emphasis on inadequate matters (matters that are not in line with International Standards on Auditing). For this reason, we have decided to examine positive opinions including an emphasis of matter paragraph in the same group with modified (qualified) opinions, and in this regard we provide the following classification of audit opinions:

Table 3. Classification of audit opinions into two groups

	Observed N	%	Expected N	Residual
Qualified opinion and positive opinion including an emphasis of matter paragraph	193	48,2	200.0	-7.0
Unqualified opinion	207	51.8	200.0	7.0
Total	400	100		

Finally, we examined the correlation between the presence of an internal audit/audit committee in companies on the one hand, and the final opinion of an independent auditor (qualified or unqualified)

on the other. For these purposes, we used Spearman's correlation coefficient which showed us the following:

Table 4: Correlation of the presence of internal audit in companies and the final opinion of the independent audit

Correlations				
			IR	Vrsta mišljenja
Spearman's rho	IR	Correlation Coefficient	1.000	.062*
		Sig. (2-tailed)	.	.013
		N	1600	1600
	Vrsta mišljenja	Correlation Coefficient	.062*	1.000
		Sig. (2-tailed)	.013	.
		N	1600	1600

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Ilustrovani rezultati ukazuju na to da između postojanja interne revizije i konačnog mišljenja nezavisnog revizora postoji pozitivna i statistički značajna veza za nivo značajnosti od 0.05 ($r_s = .062$, $p = 0.013$, što je manje od 0.05). Drugim riječima, to znači da postojanje i zastupljenost interne revizije u privrednom društvu statistički značajno pozitivno utiče na kvalitet konačnog mišljenja nezavisnog revizora.

Kako bismo potvrdili dobijene nalaze kvantitativne analize, pomoću anketnog upitnika, koji je činio dio jednog šireg istraživanja, izdvojili smo nalaze i pitanja koji se odnose na tematiku ovog rada. Radi

se o pitanjima iz anketnog upitnika gdje smo tražili od računovođa i revizora, između ostalog, da iz ugla svoje ekspertize ocijene na skali od 1 (uopšte se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) u kojoj mjeri se slažu sa sljedećom ponuđenom tvrdnjom:

Sprovođenje kvalitetnih nezavisnih (eksternih) revizija i postojanje efikasnih sistema internih kontrola i revizije u izvještajnim entitetima pozitivno utiče i poboljšava kvalitet finansijskog izvještavanja.

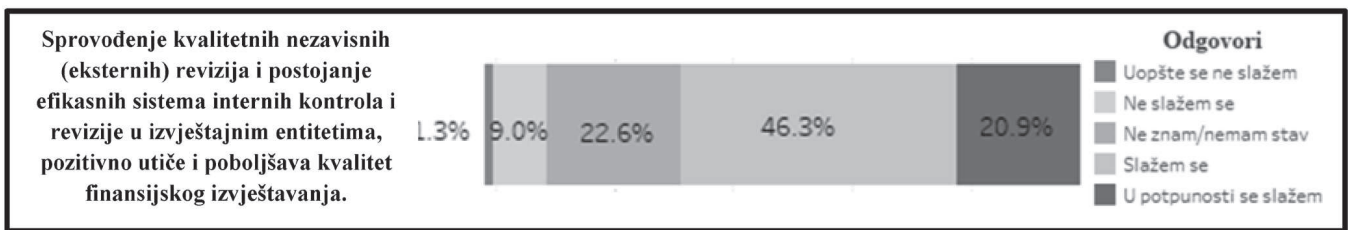
Dobijene rezultate ilustrujemo kroz tabelarni i grafički prikaz kako slijedi:

Tabela 5. Struktura rezultata (odgovora) na dio anketnog pitanja br. 11 na ponuđenu tvrdnju

Sprovođenje kvalitetnih nezavisnih (eksternih) revizija i postojanje efikasnih sistema internih kontrola i revizije u izvještajnim entitetima pozitivno utiče i poboljšava kvalitet finansijskog izvještavanja.	Uopšte se ne slažem	8	1.3%
	Ne slažem se	54	9.0%
	Ne znam / nemam stav	136	22.6%
	Slažem se	279	46.3%
	U potpunosti se slažem	126	20.9%
	UKUPNO	603	100.0%

Odgovor na prethodnu tvrdnju ilustrujemo i Likertovom skalom:

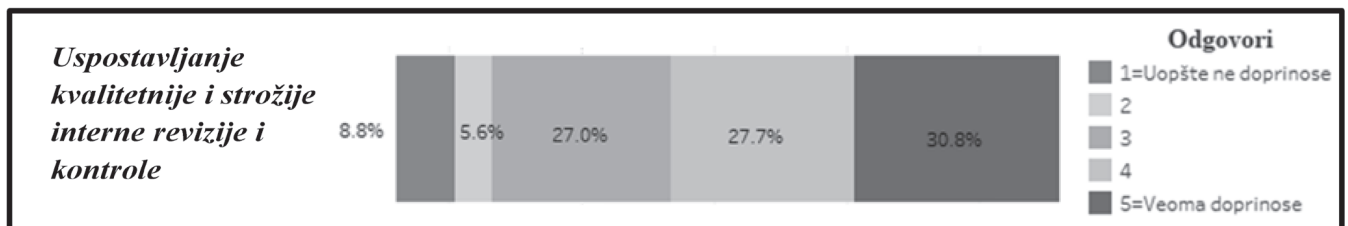
Grafik 1. Grafički prikaz odgovora na dio anketnog pitanja br. 11 pomoću Likertove skale

Kao što možemo vidjeti, sa ovom tvrdnjom „slaže se“ i „u potpunosti se slaže“ čak 67,2% (405) ispitanika, dok 62 ispitanika (10,3%) ne dijeli taj stav te su odabrali opciju „Uopšte se ne slažem“ i „Ne slažem se“. Nesigurno je bilo 136 (22,6%) ispitanika, koji su odgovorili „Ne znam / nemam stav“.

Da uspostavljanje kvalitetnije i strože interne revizije i kontrole pozitivno doprinosi poboljšanju kvaliteta finansijskog izvještavanja mišljenja je ukupno 58,5% (353) ispitanika, dok svega 87 (13,14%) ispitanika ne misli da je tako. Neodlučno je bilo 27,7% (163) ispitanika, te su se odlučili za srednju vrijednost. Grafički prikaz dajemo u nastavku:

Grafik 2. Grafički prikaz odgovora na dio anketnog pitanja br. 14 pomoću Likertove skale

Takođe, tražili smo da ispitanici iz ugla svoje ekspertize ocijene na skali od 1 do 5 (1 = Uopšte ne doprinose, 5 = Veoma doprinose), u kojoj mjeri poboljšanje i podizanje kvaliteta eksterne revizije

doprinosi kvalitetu finansijskog izvještavanja. Dobijene rezultate ilustrujemo kroz tabelarni i grafički prikaz kako slijedi:

Tabela 6. Struktura rezultata (odgovora) na dio anketnog pitanja br. 14 na ponuđenu tvrdnju

Poboljšanje i podizanje kvaliteta eksterne revizije	1 = Uopšte ne doprinose	37.0	6.1%
	2	29.0	4.8%
	3	159.0	26.4%
	4	168.0	27.9%
	5 = Veoma doprinose	210.0	34.8%
	UKUPNO	603.0	100.0%

The illustrated results indicate that there is a positive and statistically significant relationship between the existence of internal audit and the final opinion of the independent auditor for a significance level of 0.05 ($r_s = .062$, $p=0.013$ which is less than 0.05). In other words, this means that the existence and presence of internal audit in a company has a statistically significant positive effect on the quality of the final opinion of the independent auditor.

In order to confirm the obtained findings of the quantitative analysis, with the help of a questionnaire, which was part of a broader research, we singled out the findings and questions related to the topic of this paper. These are questions from the questionnaire where

we asked accountants and auditors, among other things, from the point of view of their expertise, to rate on a scale from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree) to what extent they agree with the following statement:

Conducting quality independent (external) audits and the existence of effective systems of internal controls and audits in the reporting entities, positively affects and improves the quality of financial reporting.

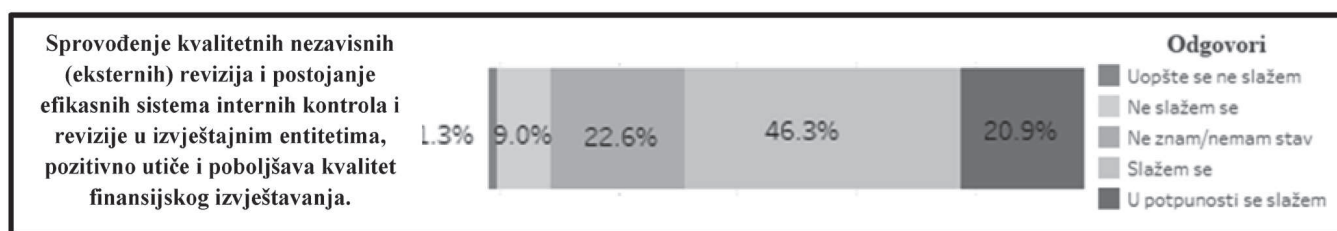
The obtained results are illustrated through tabular and graphical presentation as follows:

Table 5: Structure of results (answers) to the part of the survey question no. 11 to the offered claim

Conducting quality independent (external) audits and the existence of effective systems of internal controls and audits in the reporting entities, positively affects and improves the quality of financial reporting.	Strongly disagree	8	1.3%
	Disagree	54	9.0%
	Neither agree nor disagree	136	22.6%
	Agree	279	46.3%
	Strongly agree	126	20.9%
	TOTAL	603	100.0%

We also illustrate the answer to the previous statement with the Likert scale:

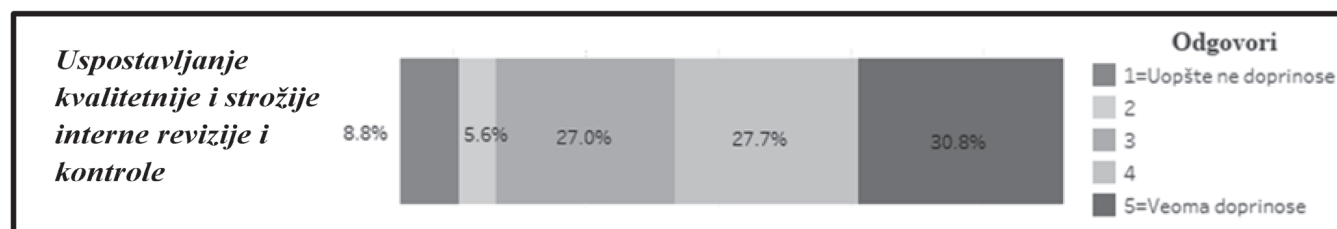
Graph no. 1: Graphic presentation of the answers to the part of the survey question no. 11 using the Likert scale

As we can see, with this statement „Agrees“ and „Strongly agrees“ as many as 67.2% (405) of respondents while 62 respondents (10.3%) do not share this opinion and opted for the option „Strongly disagree“ and „Disagree“. There were uncertain 136 (22.6%) respondents who answered „Neither agree nor disagree“.

A total of 58.5% (353) of respondents are of the opinion that the appointment of better and stricter internal audit and control positively improves the quality of financial reporting, while only 87 (13.14%) respondents do not think so. 27.7% (163) of respondents were undecided, and opted for the mean. The graphic presentation is given below:

Graph no. 2: Graphic presentation of the answers to the part of the survey question no. 14 using the Likert scale

Also, we asked the respondents from the point of view of their expertise to rate on a scale from 1 to 5 (1 = Not contributing at all, 5 = Very contributing), to what extent improving and enhancing

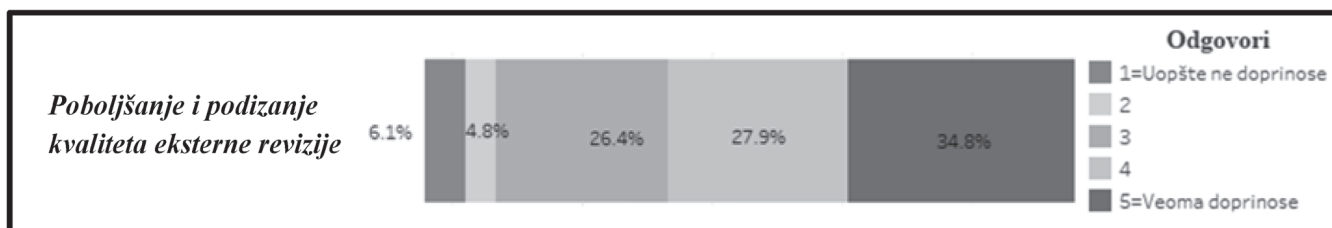
the quality of external audit contributes to the quality of financial reporting. The obtained results are illustrated through tabular and graphical presentation as follows:

Table 6: Structure of results (answers) to the part of the survey question no. 14 to the offered claim

Improving and enhancing the quality of external audit	1= Not contributing at all	37.0	6.1%
	2	29.0	4.8%
	3	159.0	26.4%
	4	168.0	27.9%
	5= Very contributing	210.0	34.8%
	TOTAL	603.0	100.0%

Grafik 3. Grafički prikaz odgovora na dio anketnog pitanja br. 14 pomoću Likertove skale

Kada je riječ o poboljšanju i podizanju kvaliteta eksterne revizije kao pretpostavci povećanja kvaliteta finansijskog izvještavanja, odnosno minimiziranja uticaja kreativnog računovodstva, procenat je još veći nego kada je riječ o internoj reviziji (kontroli). Čak 62,7% (378) ispitanika ima pozitivan stav o ovom pitanju, za razliku od 10,9% (66) ispitanika koji su stava da kvalitetna eksterna revizija neće doprinijeti rješavanju ove problematike. Neutralan odgovor dalo je 26,4% (159) ispitanika koji su se opredijelili za odgovor „3“.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Rezultati prethodno ilustrovanog sprovedenog kvantitativnog i kvalitativnog empirijskog istraživanja pokazuju da odsustvo funkcije interne revizije i efikasnih sistema interne kontrole, kao i odbora za reviziju, negativno utiče na pouzdanost i vjerodostojnost finansijskog izvještavanja, odnosno smanjuje kvalitet prezentovanih informacija u finansijskim izvještajima.

Analizirajući finansijske izvještaje selektovanog uzorka od 400 privrednih društava u Republici Srpskoj u četvorogodišnjem periodu ispitali smo korelaciju između postojanja (prisustva) odjeljenja interne revizije i kontrole ili odbora za reviziju u izvještajnim entitetima, s jedne strane, i vrste revizorskog mišljenja (kvalifikovano i nekvalifikovano), s druge strane. Nalazi do kojih smo došli koristeći Spearmanov koeficijent korelacije pokazali su da između funkcije interne revizije / odbora za reviziju i konačnog mišljenja nezavisnog revizora postoji pozitivna i statistički značajna veza za nivo značajnosti od 0.05 ($r_s = .062$, $p = 0.013$, što je manje od 0.05). Riječju, postojanje i zastupljenost funkcije interne revizije i odbora za reviziju u privrednom društvu statistički značajno pozitivno utiču na kvalitet konačnog mišljenja nezavisnog revizora kao indikatora (pokazatelja) kvaliteta finansijskog izvještavanja.

Rezultati kvalitativnog istraživanja ukazuju na iste zaključke. Ovi nalazi pokazuju da je 67,2% (405) ispitanika mišljenja da bi kvalitetna eksterna revizija i uspostavljanje funkcije interne revizije (ili odbora za reviziju) i efikasnih sistema internih kotrola pozitivno uticalo na unapređenje kvaliteta finansijskog izvještavanja. Kada je riječ o mjerama za unapređenje i podizanje kvaliteta finansijskog izvještavanja, 62,7% (378) ispitanika istaklo je da je za to potrebno poboljšanje i podizanje kvaliteta eksterne revizije. Takođe, da uspostavljanje kvalitetnije i nezavisnije interne revizije i odbora za reviziju pozitivno doprinosi poboljšanju kvaliteta finansijskog izvještavanja mišljenja je ukupno 58,5% (353) ispitanika, dok svega 87 (13,14%) ispitanika ne misli da je tako.

ZAKLJUČAK

Da bi se ispitala veza funkcije interne revizije, s jedne strane, i kvaliteta finansijskog izvještavanja, s druge strane, prije svega, neophodno je bilo definisati indikatore zavisne i nezavisne varijable. Kada je riječ o funkciji interne revizije, kao indikator koristili

smo zastupljenost, tj. prisutnost odjeljenja interne revizije / odbora za reviziju u privrednim društvima. Riječju, sagledali smo da li u izvještajnim entitetima koji su predmet analize postoji ili ne postoji uspostavljena funkcija interne revizije i kontrole ili odbor za reviziju. S druge strane, kvalitet finansijskog izvještavanja kao zavisnu varijablu (koja je takođe dihtomna, odnosno binarna) posmatrali smo kroz prizmu revizije finansijskih izvještaja, s posebnom pažnjom na modifikovana (kvalifikovana) mišljenja nezavisnih revizora. Korelacije između dobijenih indikatora (pokazatelja) zavisne i nezavisne varijable ispitali smo pomoću Spearmanovog koeficijenta korelacije.

Nalazi do kojih smo došli pokazali su postojanje pozitivne i statistički značajne korelacije između funkcije interne revizije / odbora za reviziju i kvaliteta finansijskog izvještavanja za nivo značajnosti od 0.05 ($r_s = .062$, $p = 0.013$, što je manje od 0.05). Rezultati su pokazali da je finansijsko izvještavanje kvalitetnije u izvještajnim entitetima koji imaju uspostavljenu funkciju interne revizije ili odbora za reviziju, za razliku od onih izvještajnih entiteta kod kojih nije zastupljena niti interna revizija niti odbor za reviziju. Postojanje funkcije interne revizije u izvještajnim entitetima u Republici Srpskoj značajno pozitivno utiče na kvalitet konačnog mišljenja nezavisnog revizora kao indikatora (pokazatelja) kvaliteta finansijskog izvještavanja.

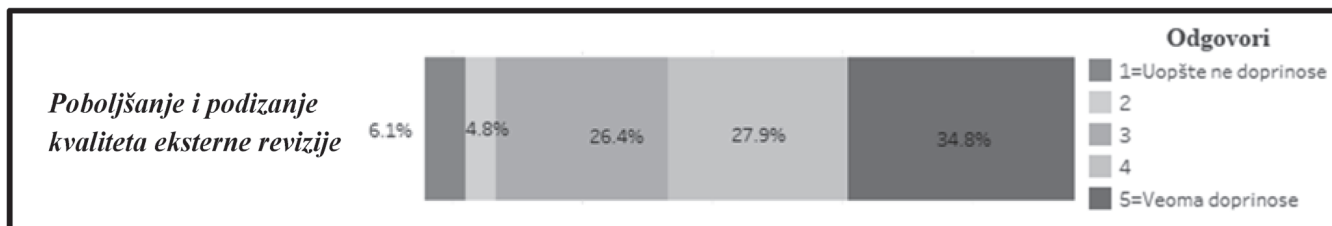
Do sličnih zaključaka došlo se i kvalitativnim empirijskim istraživanjem. Kvalitativno istraživanje baziralo se na anketnom upitniku sprovedenom u 11 gradova u Republici Srpskoj na uzorku od 603 ispitanika i imalo je za cilj da ispita stavove računovođa i revizora, između ostalog, i o problematici obrađenoj u ovom radu. Za prikaz stavova ispitanika korištena je Likertova skala.

Diskusija u vezi s rezultatima i nalazima do kojih se došlo kvalitativnim istraživanjem ovog tipa takođe je pokazala da uspostavljena funkcija interne revizije ili odbora za reviziju pozitivno utiče na kvalitet finansijskog izvještavanja, te ukazala na potrebu unapređenja i podizanja kvaliteta kako interne tako i eksterne revizije, kako bi se pouzdanost i transparentnost finansijskih izvještaja poboljšala, što je, svakako, u interesu i eksternih i internih korisnika.

IZVORI

1. Aghghaleh, F. Sh, Mohamed, M. Z., & Ahmad, A. (2014). The Effects of Personal and Organizational Factors on Role Ambiguity amongst Internal Auditors. *International Journal of Auditing* 18: 105–114.
2. Association of Certified Fraud Examiners (2014). *Reporting the nations on occupational fraud and abuse – 2014 Global fraud study*.
3. Chen, C. J. P., Su, X., & Zhao R. (2000). An emerging market's reaction to initial modified audit opinions: evidence from the Shanghai Stock Exchange. *Contemporary Accounting Research* 17, 429–455.
4. Chow, C., & Rice, S. (1982). Qualified audit opinions and auditor switching. *The Accounting Review*, 57(2), 326–335.

Graph no. 2: Graphic presentation of the answers to the part of the survey question no. 14 using the Likert scale

When it comes to improving and enhancing the quality of external audit as a prerequisite for enhancing the quality of financial reporting, ie minimizing the impact of creative accounting, the percentage is even higher than when it comes to internal audit (control). As many as 62.7% (378) of respondents have a positive opinion on this issue, as opposed to 10.9% (66) of respondents who believe that quality external audit will not contribute to solving this problem. A neutral answer was given by 26.4% (159) of respondents who opted for answer “3”.

3. RESULTS AND DISCUSSION

The results of the previously illustrated quantitative and qualitative empirical research show that the absence of the internal audit function and efficient internal control systems as well as the audit committee negatively affect the reliability and credibility of financial reporting, ie reduce the quality of information presented in financial statements.

Analyzing the financial statements of a selected sample of 400 companies in Republika Srpska over a four-year period, we examined the correlation between the existence (presence) of internal audit and control departments or audit committees in reporting entities on the one hand, and the type of audit opinion (qualified and unqualified) on the other. The findings of the Spearman correlation coefficient showed that there is a positive and statistically significant relationship between the internal audit function/audit committee and the final opinion of the independent auditor for a significance level of 0.05 ($r_s = .062$, $p=0.013$ which is less than 0.05). In short, the existence and representation of the internal audit function and the audit committee in the company have a statistically significant positive effect on the quality of the final opinion of the independent auditor as an indicator of the quality of financial reporting.

The results of the qualitative research point to the same conclusions. These findings show that 67.2% (405) of respondents believe that a quality external audit and the appointment of an internal audit function (or audit committee) and effective internal control systems would have a positive impact on improving the quality of financial reporting. When it comes to measures to improve and enhancing the quality of financial reporting, 62.7% (378) of respondents pointed out that this requires improving and enhancing the quality of external audit. Also, a total of 58.5% (353) of respondents are of the opinion that the appointment of a better and more independent internal audit and audit committee positively contributes to improving the quality of financial reporting, while only 87 (13.14%) respondents do not think so.

CONCLUSION

In order to examine the relationship between the internal audit function on the one hand and the quality of financial reporting on the other hand, it was necessary to define the indicators of the dependent and independent variables. When it comes to the

internal audit function, we used the representation or presence of the internal audit department/audit committee in companies as an indicator. In short, we looked at whether or not there is an appointed internal audit and control function or audit committee in the reporting entities that are the subject of the analysis. On the other hand, the quality of financial reporting as a dependent variable (which is also dichotomous, ie binary), we observed through the prism of auditing financial statements with special attention to modified (qualified) opinions of independent auditors. Correlations between the obtained indicators of the dependent and independent variables were examined using Spearman's correlation coefficient.

The findings showed a positive and statistically significant correlation between the internal audit function/audit committee function and the quality of financial reporting for a significance level of 0.05 ($r_s = .062$, $p=0.013$ which is less than 0.05). In short, the results showed that financial reporting is of better quality in the reporting entities that have an appointed internal audit function or audit committee, as opposed to those reporting entities where neither internal audit nor the audit committee is represented. The existence of the internal audit function in the reporting entities in the Republic of Srpska significantly positively affects the quality of the final opinion of the independent auditor as an indicator of the quality of financial reporting.

Similar conclusions were reached through qualitative empirical research. The qualitative research was based on a questionnaire conducted in 11 cities in the Republic of Srpska on a sample of 603 respondents, which aimed to examine the opinions of accountants and auditors, among other questions, on the issues addressed in this paper. The Likert scale was used to show the opinions of the respondents.

Discussions on the results and findings of qualitative research of this type also showed that the appointed functions of internal audit or audit committee have a positive impact on the quality of financial reporting, and pointed to the need to improve and enhance the quality of both internal and external audit in order to improve the reliability and transparency of financial statements, which is certainly in the interest of both external and internal users.

LITERATURE

1. Aghghaleh F. Sh, Mohamed M. Z., and Ahmad A. 2014. The Effects of Personal and Organizational Factors on Role Ambiguity amongst Internal Auditors. *International Journal of Auditing* 18:105-114
2. Association of Certified Fraud Examiners (2014). Reporting the nations on occupational fraud and abuse – 2014 Global fraud study
3. Chen, C. J. P., Su, X. & Zhao R. (2000). An emerging market's reaction to initial modified audit opinions: evidence from the

5. Cohen, A., & Sayag, G. (2010). The effectiveness of Internal Auditing: An Empirical Examination of its Determinants in Israel Organizations. *Australian Accounting Review* 54 (20/3): 296–307.
6. Dopuch, N., Holthausen, R., & Leftwich, R. (1986). Abnormal stock returns associated with media disclosures of 'subject to' qualified audit opinions. *Journal of Accounting and Economics* 8, 93–117.
7. Firth, M. (1978). Qualified audit reports: their impact on investment decisions. *The Accounting Review*, 53(3), 642–650.
8. Hosho, N., Matowanyik, K., & Chinoda, T. (2013). Detection of Creative Accounting Related Frauds in the Zimbabwean Cotton Industry – The Internal Auditor's Role: Evidence From One Large Cotton Company, *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(7), 42–44.
9. Johl, Sh., Johl, S., Subramaniam, N., & Cooper, B. (2013). IAF, board quality and financial reporting quality: evidence from Malaysia. *Managerial Auditing Journal* 28(9): 780–814.
10. Kondić, N., Poljašević, J. (2015). *Adekvatnost pitanja koja dovode do skretanja pažnje u revizorskom mišljenju u Republici Srpskoj*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, 2015.
11. Lin, S., Pizzini, M., Vargus, M., & Bardhan, I. (2011). The Role of the IAF in the Disclosure of Material Weaknesses. *The Accounting Review* 86(1): 287–323.
12. Prawitt, D., Smith, J., & Wood, D. (2009). IA Quality and Earnings Management. *The Accounting Review* 84(4): 1255–1280.
13. Stolowy, H., Lebas, J. M., & Ding, Y. (2013). *Financial accounting and reporting: A Global Perspective*. Andover: Cengage Learning.

- Shanghai Stock Exchange. *Contemporary Accounting Research* 17, 429–455.
4. Chow, C. & Rice S. (1982). Qualified audit opinions and auditor switching. *The Accounting Review*, 57(2), 326–335.
  5. Cohen, A., and G. Sayag. 2010. The effectiveness of Internal Auditing: An Empirical Examination of its Determinants in Israel Organizations. *Australian Accounting Review* 54 (20/3): 296-307.
  6. Dopuch, N., Holthausen, R. & Leftwich, R. (1986). Abnormal stock returns associated with media disclosures of 'subject to' qualified audit opinions. *Journal of Accounting and Economics* 8, 93–117.
  7. Firth, M. (1978). Qualified audit reports: their impact on investment decisions. *The Accounting Review*, 53(3), 642–650.
  8. Hosho, N., Matowanyik, K. & Chinoda, T. (2013). Detection of Creative Accounting Related Frauds in the Zimbabwean Cotton Industry – The Internal Auditor's Role: Evidence From One Large Cotton Company, *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(7), 42–44.
  9. Johl, Sh., Johl, S., Subramaniam, N. and B. Cooper. 2013. IAF, board quality and financial reporting quality: evidence from Malaysia. *Managerial Auditing Journal* 28(9):780-814.
  10. Kondić N. i Poljašević J. (2015) Adekvatnost pitanja koja dovede do skretanja pažnje u revizorskom mišljenju u Republici Srpskoj, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, 2015.
  11. Lin, S., Pizzini, M., Vargus, M., and I. Bardhan. 2011. The Role of the IAF in the Disclosure of Material Weaknesses. *The Accounting Review* 86(1):287-323.
  12. Prawitt, D., Smith, J., and D. Wood. 2009. IA Quality and Earnings Management. *The Accounting Review* 84(4):1255-1280.
  13. Stolowy, H., Lebas, J. M. & Ding, Y. (2013). Financial accounting and reporting: A Global Perspective. Andover: Cengage Learning

